

Mariola Teresa Kozubek*
Katowice

„Wspólnota” i „jedność” w wybranych obszarach życia społecznego – doświadczenie Ruchu Focolari

Życie społeczno-polityczne większości społeczeństw cywilizacji zachodniej przełomu XX i XXI wieku charakteryzuje dynamiczne dążenie do demokracji, którą postrzega się jako system polityczny umożliwiający aktywne uczestnictwo poszczególnych obywateli i całych społeczeństw w tworzeniu, a także poszanowaniu dobra wspólnego (łac. *bonum commune*). Nauki polityczne wypracowują coraz bardziej wyspecjalizowane sposoby formacji obywateli do takiej aktywności. Idea dobra wspólnego, jako zasada życia społecznego, obecna była już u starożytnych myślicieli². Z punktu widzenia nauczania społecznego Kościoła katolickiego, dobro wspólne jest postrzegane jako wartość, która służy organizacji życia społecznego i w takim ujęciu podkreśla się jego personalistyczny wymiar oraz zdolność do ożywiania struktur społecznych i stymulowania procesów społecznych, sto-

* Dr Mariola Teresa Kozubek jest adiunktem w Katedrze Nauk o Rodzinie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Adres: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego, ul. Jordana 18, 40-043 Katowice; e-mail: mariola.kozubek@us.edu.pl.

¹ Np.: U Platona: wspólny pożytek obywateli; u Arystotelesa: dobre ukształtowanie całości obywatelskiego życia; u Cycerona: dobro rzeczpospolitej, rozumiane w wymiarze całego państwa i poszczególnych obywateli; u św. Augustyna: pokój społeczny (*pax et ordinata concordia*). Por. Jerzy Gocko, „Dobro wspólne”, w: *Wielka Encyklopedia Nauczania Jana Pawła II*, red. Andrzej Zwoliński (Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, 2014), 147.

sownie do wymogów sprawiedliwości społecznej². Dlatego też – zgodnie z nauczaniem Kościoła – dobro wspólne powinno być „udziałem wszystkich członków społeczności, chociaż w różnym stopniu, w zależności od zadań, zasług i warunków życia poszczególnych obywateli”³. Zwraca się także uwagę, że z racji swego najgłębszego powiązania z naturą ludzką i samej jego istoty, dobro wspólne pozostaje całe i nieskażone tylko wtedy, gdy uwzględnia się w nim dobro osoby⁴. Stąd też w aspekcie moralnym realizowanie zasady dobra wspólnego poprzez współpracę w zakresie różnych społeczności wymaga zgodności pomiędzy dobrem wspólnym a dobrem jednostkowym w życiu społecznym. W takiej perspektywie zasadną staje się konieczność obecności różnego rodzaju władz publicznych i instytucji, które powinny sprzyjać takiemu realizowaniu owego dobra wspólnego, aby było ono korzyścią zarówno dla poszczególnych obywateli, jak i społeczności. Znamienna w tym względzie jest myśl Jana Pawła II wyrażona w posynodalnej adhortacji apostolskiej na temat obecności świeckich w Kościele *Christifideles laici*. Papież pisze: „Staranie o dobro wspólne winno być troską nie tylko sprawujących władzę, ale wszystkich obywateli – jest to szczególne zobowiązanie katolików świeckich”⁵.

To wyzwanie jest podejmowane zwłaszcza przez tych katolików świeckich, którzy należą do różnego rodzaju wspólnot, stowarzyszeń i ruchów kościelnych, gdyż sprzyja temu adekwatna, wewnątrzinstytucjonalna formacja. Wspólne dla wszystkich charyzmatów takich wspólnot dążenie do doskonałości miłości Boga i bliźniego⁶ z natury swej prowadzi ich członków do troski o dobro wspólne. Owo dążenie teologicznie zakorzenione jest w pragnieniu „budowania królestwa niebieskiego” już tu na ziemi⁷, określane jest także jako specyficzne doświadczenie eschatologiczne – *già e non ancora*⁸.

² Por. Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris* (Rzym: Société d’Editions Internationales, 1963), nr 55–56.

³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie w dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II *Christifideles laici* (Rzym: 1988), nr 42.

⁶ Por. Joseph Ratzinger, „Ruchy kościelne i ich teologiczne miejsce”. *Communio* 6 (1999): 78–102.

⁷ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele w świecie współczesnym *Lumen Gentium* (Watykan: 1966), nr 3, 5.

⁸ W ujęciu biblijnej teologii czasu jedność we wspólnocie jest możliwa „już” teraz, ale odnosi się przede wszystkim do przyszłości, będąc synonimem zbawienia, czyli osiągnięcia

Przykładem aktywnego zaangażowania w życie społeczne, wynikającego z urzeczywistniania właściwego sobie charyzmatu, jest doświadczenie Ruchu Focolari (Movimento dei Focolari)⁹. Analiza tego doświadczenia pokazuje, że dążenie członków ruchu do jedności, wynikające z jego celu specyficznego¹⁰, przyczynia się systemowo do troski o dobro wspólne¹¹. W niniejszym artykule ukazano przykłady urzeczywistniania „wspólnoty” i „jedności” w wybranych obszarach życia społecznego oraz adekwatną ku temu formację młodych pokoleń ruchu w oparciu o zasady wypracowanej w nim pedagogii jedności. W refleksji stawiamy pytanie o wartość tego doświadczenia dla polskiej pedagogiki o inspiracji chrześcijańskiej, zwłaszcza w kontekście postępującego zróżnicowania kulturowego społeczeństw Europy. Refleksja została podzielona na cztery części; w pierwszej ukazano znaczenie i sens pojęć „wspólnota” oraz „jedność” w świetle charyzmatu jedności Ruchu, w drugiej zaprezentowano przykłady działań Ruchu na rzecz dobra wspólnego poprzez budowanie wspólnoty w oparciu o ideę jedności w różnych obszarach życia społecznego, w trzeciej zarysowano podstawy

trwałego i pełnego (wiecznego) szczęścia. Oscar Cullman, *Christ et les temps* (Paris-Neuchâtel: Delachaux & Niestlé 1947), cyt. za: Chiara Lubich, *Collegamento CH: Già e non ancora*, Archivio Movimento dei Focolari (Italia). Określenie wyrażające harmonijną rzeczywistość społeczną, w której panuje ewangeliczne prawo miłości wzajemnej, umożliwiające doświadczanie szczęścia społecznego. Michele Zanzucchi, „Già e non ancora. Il dialogo della vita”, *Città Nuova* 9 (1997): 28–31.

⁹ Ruch powstał w 1943 r. we Włoszech. Aktualnie jest obecny w ok. 180 krajach i liczy ponad 2 mln osób w różnym wieku, z różnych grup społecznych, kultur, Kościołów i religii. Związane są z nim, na prawach współpracowników, nawet osoby o przekonaniach niereligijnych. Założycielką jest Chiara Lubich (1920–2008), autorka kilkudziesięciu książek przetłumaczonych na 21 języków oraz setek publikacji, laureatka m.in.: Nagrody Templetona (1977), Nagrody Praw Człowieka (1999), Nagrody UNESCO za wychowanie dla pokoju (1996), Nagrody pokoju (Indie 2000) oraz 13 doktoratów *honoris causa*, m.in. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (1996 r.). Zob.: Armando Torno, *Chiara Lubich. Życie i dzieło*, tłum. Krystyna Kozak (Poznań–Warszawa: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo Święty Wojciech, 2013); *Dzieło Maryi (Ruch Focolari), Statuty Generalne*, tłum. Ewa Spolińska, Lucia Abignente, Katarzyna Wasiutyńska, art. 3–7.

¹⁰ *Dzieło Maryi*, art. 6.

¹¹ Zob.: Mariola Teresa Kozubek, *Doświadczenie wspólnoty wychowawczej Ruchu Focolari jako podstawa pedagogii jedności*. Nieopublikowana rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Mariana Nowaka (Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2009); Stanisław Grochmal, *Paradygmat jedności w kontekście zarządzania organizacjami* (Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013); Chiara Lubich, „Braterstwo w polityce – do parlamentarzystów Katalonii”, *Nowe Miasto* 2 (2004): 15–18; Chiara Lubich, „Braterstwo w polityce. Utopia czy konieczność”, *Nowe Miasto* 6 (2004): 5–10.

teoretyczne pedagogii jedności Ruchu Focolari, natomiast w czwartej opisano wybrane sposoby i formy wychowania młodych pokoleń Ruchu poprzez wspólnotowe działania na rzecz dobra wspólnego.

1. „Wspólnota” i „jedność” według charyzmatu jedności

Joseph Ratzinger określając rolę ruchów kościelnych i jej usytuowanie w teologii, podkreśla, że dążenie do doskonałości w miłości dokonuje się w nich poprzez urzeczywistnianie specyficznego charyzmatu, typowego dla danego ruchu¹². W takim kontekście można uznać, że cecha specyficzna Ruchu Focolari zawarta jest w słowie „jedność”¹³. Ruch ten charakteryzuje dążenie do budowania jedności społecznej poprzez zaangażowanie w sprawy społeczne, polityczne, ekonomiczne, kulturalne, a także naukowe. Te właśnie obszary życia człowieka od początku istnienia Ruchu były traktowane jako konkretne wyrazy miłości do drugiego człowieka. Dla zrozumienia stylu działania Ruchu niezbędna staje się przynajmniej krótka analiza fundamentalnych pojęć z tym związanych: „wspólnota” i „jedność”.

Pojęcie „wspólnota” w języku potocznym jest stosowane najczęściej w znaczeniu bliskich powiązań między ludźmi, jako rezultat istnienia pewnego wspólnie akceptowanego centrum (np. religii)¹⁴. Kategoria ta ma swoje korzenie w filozofii¹⁵. W personalizmie uważa się, że wspólnota to forma organizacji społecznej, której podstawą jest uznawanie jako dobro wspólne tych samych wartości, dobrowolnie, świadomie realizowanych przez jej członków¹⁶. Myśl tę wydobywa Marian Nowak, a następnie dodaje, że wspólnota jako byt w relacji powstaje ze względu na dobro osób i ma wartość w sobie samej. Relację we wspólnocie ujętą personalistycznie określa

¹² Ratzinger, „Ruchy”, 81.

¹³ *Dzieło Maryi*, art. 147.

¹⁴ Por. Barbara Mikołajewska, *Zjawisko wspólnoty (Wybór tekstów)* (New Haven, CT, USA: The Lintons' Video Press, 1999), 11.

¹⁵ Andrzej Miś, *Filozofia współczesna. Główne nurty* (Warszawa: WN Scholar, 2000), 80; Mikołajewska, *Zjawisko*, 51–52; Amitai Etzioni, *Wspólnota responsywna: perspektywa komunitariańska*, w: *Komunitarianie. Wybór tekstów*, wybór Paweł Śpiewak, tłum. Piotr Rymarczyk, Tadeusz Szubka (Warszawa: Fundacja Aletheia, 2004), 190.

¹⁶ Katarzyna Olbrycht, „Kształcenie do wspólnotowości – wśród funkcji współczesnej szkoły”, w: *Przemiany społeczno-cywilizacyjne i edukacja szkolna*, red. Tadeusz Lewowicki, Alina Szczurek-Boruta, Barbara Grabowska (Cieszyn–Warszawa–Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2005), 121.

on jako relację „z serca do serca”, w której celem jest dobro osoby¹⁷, co wyraźnie podkreśla także w swoim nauczaniu Kościół katolicki: „każdą wspólnotę określa jej cel, a zatem kieruje się ona własnymi regułami. Jednak *osoba ludzka* jest i powinna być zasadą, podmiotem i celem wszystkich urządzeń społecznych”¹⁸. W kontekście podejmowanej refleksji warto także przytoczyć myśl Karola Wojtyły o wspólnotcie osób. W swojej koncepcji człowieka podkreśla on nierozzerwalny związek bycia osobą z pełnym uczestnictwem we wspólnotach osób. W odniesieniu do wspólnot bytowania (wspólne życie w naturalnych społecznościach: rodzina, naród, grupa religijna, państwowa itp.) pisze, że każdy człowiek oczekuje w nich możliwości wybierania „tego, co inni wybierają, i dlatego, że inni wybierają – jako dobro własne, służące spełnieniu jego własnej osoby”¹⁹. Zdaniem Wojtyły członkostwo we wspólnotcie wymaga świadomego przyjęcia autentycznych postaw, które służą tej wspólnotcie i jej dobru wspólnemu, bo tylko wówczas może ono być pełnym osobowym uczestnictwem. Wśród tych postaw wymienia postawę solidarności, uzasadnionego sprzeciwu oraz dialogu i stwierdza, że te właśnie chronią wspólnotę przed konformizmem, a także unikiem. Marian Nowak zwraca uwagę, że w chrześcijańskim rozumieniu wspólnoty, oprócz perspektywy horyzontalnej, istotną jest także duchowa i odwołuje się do myśli Romano Guardiniego, który łączy autentyzm wspólnoty ze wspólnotą Kościoła, w którym duszą i istotą jest sam Jezus Chrystus²⁰. Podobną myśl wyraża Hans Urs von Balthasar, który uważa, że we wspólnotcie „komunia między ludźmi jest możliwa tylko dzięki Bogu, który jako swego rodzaju Trzeci obejmuje ją i scala. On jest większy i stoi ponad nami, a równocześnie jest w nas i jest nam bardziej wewnętrzny niż my sami sobie”²¹.

Wszystkie wymienione aspekty w przytoczonych ujęciach wspólnoty są tożsame dla znaczenia wspólnoty w Ruchu, lecz posiada ona także swój specyficzny sens: wspólnota w Ruchu Focolari jest centralnym i zasadniczym miejscem urzeczywistniania *porro unum* Ruchu (fundamentu każdej

¹⁷ Marian Nowak, „Pedagogika personalistyczna”, w: *Pedagogika*, red. Zbigniew Kwieciński, Bogusław Śliwowski (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005), 235.

¹⁸ *Katechizm Kościoła katolickiego* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1994), nr 1881.

¹⁹ Karol Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. Tadeusz Styczeń, Wojciech Chudy, Tadeusz Gałkowski i in. (Lublin: TN KUL, 1994), 322.

²⁰ Romano Guardini, *Bóg daleki – Bóg bliski*, tłum. Jan Koźbiał (Poznań: Wydawnictwo „W drodze”, 1991), 220.

²¹ Hans Urs von Balthasar, „Communio – ein Programm”, *Communio* 1 (1972): 4–17.

innej reguły), którym jest ewangeliczna zasada miłości wzajemnej, odczytana w ewangeliach Nowego Testamentu (J 15,12). Miłość wzajemna traktowana jako wartość i świadomie realizowana dla dobra wspólnego prowadzi indywidualnie oraz wspólnotowo do doświadczania „obecności” Jezusa we wspólnocie²², co zostało ujęte w *Statutach* Ruchu następująco:

W podążaniu ku jedności członkowie Dzieła dążą do tego, aby zawsze utrzymywać pomiędzy sobą żywą obecność Jezusa, zgodnie z Jego obietnicą »Gdzie bowiem dwóch albo trzech gromadzi się w Moje imię, tam Ja jestem pośród nich« (Mt 18, 20). Wzajemna i trwała miłość, która umożliwia jedność i przynosi obecność Jezusa we wspólnocie, stanowi dla członków Dzieła Maryi podstawę ich życia w każdej dziedzinie: jest normą wszystkich norm, podstawą każdej z zasad²³.

Zdaniem Chiary Lubich wzorem realizowania tej rzeczywistości jest Trójca Przenajświętsza, w której Ojciec rodzi Syna, Syn oddaje tę miłość Ojcu, a jako trzeci pochodzi od nich Duch Święty²⁴. W tym teologicznym wyjaśnieniu wybrzmiewa wyraźnie aspekt wzajemności jako konstytutywny wymiar autentycznej relacji międzysobowej we wspólnocie. Wzajemność jako pewna dynamika w relacji osób „zakłada «ja», które kocha «ty». Owo «ty» będąc kochane odpowiada miłością”²⁵. Postawa miłości, poprzez przewycięzanie spełniania wyłącznie siebie, uzdalnia osoby do wzajemnego promowania się. Lubich uzasadnia tę zależność w ten sposób: „Ten, kto jest obok mnie, został stworzony jako dar dla mnie, a ja zostałam stworzona jako dar dla tego, kto jest obok mnie. Na ziemi wszystko ze wszystkim jest w relacji miłości: każda rzecz z każdą rzeczą. Trzeba jednak być Miłością, aby

²² Z pojęciem wspólnoty w Ruchu Focolari łączy się sama nazwa *focolare*. W języku włoskim *focolare* oznaczała miejsce, w którym zapala się ogień, aby gotować. Nazwa *focolare* z czasem poszerzyła się i stała się także synonimem rodziny oraz centralnego miejsca spotkania w rodzinie, jako metafora każdego rodzinnego i serdecznego współżycia. Ch. Lubich i jej towarzyszkę używały określeń takich, jak: ogień, płomień, światło (Por. Enzo Maria Fondi, Michele Zanzucchi, *Un popolo nato dal Vangelo* (Roma: Città Nuova Editrice, 2003), 63).

²³ *Dzieło Maryi*, art. 8; Chiara Lubich, *Duchowość jedności nową drogą* (Kraków: Fundacja Mariapoli, 2004), 27.

²⁴ Por. Chiara Lubich, *Agli interni della Polonia, Russia e Lituania, Risposte alle domande, Varsavia 5.03.2000*. Archiwum Ruchu Focolari (Pl).

²⁵ Mariola Teresa Kozubek, „Pedagog a wielokulturowość”, w: *Pedagog i pracownik socjalny wobec wyzwań współczesności*, red. Anna Błasiak, Ewa Dybowska, Norbert Pikuła (Kraków: Akademia Ignacjanum, Wydawnictwo WAM, 2012), 106.

odnaleźć złotą nić łącząca byty”²⁶. Lubich uważa, że taka jest także wspólnota wychowawcza²⁷: obecność Jezusa jako „Nauczyciela” stanowi w niej życiowy, rzeczywisty i dynamiczny czynnik edukacyjny²⁸.

Według Ruchu Focolari wspólnota oparta na wzajemności miłości podmiotów jawi się jako zasada życia i działania, zaś doświadczenie wspólnotowości zawiera w sobie doświadczenie jedności. Jest to jedność w różnorodności. Lubich, zainspirowana słowami Jezusa: „Ojcze spraw, aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty we Mnie, a ja w Tobie” (por. J 17, 21), intuicyjnie przyjęła „jedność” jako główną ideę powstającego Ruchu²⁹. Teolog Piero Coda zwraca uwagę na fakt, że dokonało się to nie w czasie jakiegoś nadzwyczajnego objawienia Bożego, lecz podczas lektury Ewangelii, w mroku schronu, podczas bombardowań drugiej wojny światowej³⁰. Teologiczne ujęcie jedności wydobywa także jej istotę antropologiczną. Ukazuje to refleksja Gérarda Rossé, który skupia się nad sensem jedności w kontekście doświadczania jej we wspólnocie Ruchu³¹. W świetle teologii Janowej dokonuje on rozróżnienia relacji między jednością a miłością wzajemną. Zwraca uwagę na to, że miłość braterską (J 15, 12–13) Jezus swoim uczniom nakazuje, natomiast jedność jest przedmiotem Jego modlitwy do Boga. Jego zdaniem, w odróżnieniu od miłości wzajemnej, jedność nie należy do kręgu wskazań, ponieważ jest darem pochodzącym od Boga. „Jedność zatem przekracza zakres etyki, choć pozostaje zasadniczo złączona z etyką, gdyż jedność nie istnieje poza swoim wyrażeniem się w miłości wzajemnej”. Uważa on, że Jan, przytaczając modlitwę Jezusa o jedność, chce zachęcić Kościół do uświadomienia sobie Prawa Trójcy. Jest ono podstawą więzi braterskich we wspólnocie³².

²⁶ Chiara Lubich, *Charyzmat jedności* (Kraków: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo M, 2007), 137.

²⁷ Por. Lubich, *Charyzmat*, 308–313; Chiara Lubich, „Jedyny Nauczyciel. Przemówienie Chiary Lubich wygłoszone 2 maja 1987 roku podczas Międzynarodowego Kongresu ‘Rodzina i wychowanie’”, *Nowe Miasto* 5 (1996), 6–8.

²⁸ Tomasso Sorgi, *Costruire il sociale* (Roma: Città Nuova Editrice, 1998), 82.

²⁹ Chiara Lubich, „Unità e comunità. La comunità cristiana”, *Fides*, ottobre 1948: 4; Lubich, *Duchowość*, 41.

³⁰ Por. Piero Coda, „Charyzmat i dzieło Boże”, w: Lubich, *Charyzmat*, 16–17.

³¹ Por. Gerard Rossé, „Duchowość komunii a testament Jezusa”, w: Chiara Lubich, Gerard Rossé, Piero Coda, Giuseppe Maria Zanghi, *W świetle Idealu jedności. Patrzyć na wszystkie kwiaty*. Wybór tekstów teologicznych z dwumiesięcznika *Nuova Umanità* (Kraków: Fundacja Mariapoli, 1996), 29–47.

³² Tamże, 41–42.

Ruch Focolari jest miejscem wychowania do jedności rozumianej w kategoriach społecznych i teologicznych. W słownictwie członków Ruchu funkcjonuje zwrot „być jedno” (lub też „jednoczyć się”). Wyraża on istotę relacji we wspólnocie. Nie mówi się tutaj o prostym zjednoczeniu typu moralnego, ale – jak podkreśla Rossé – o jedności „na poziomie bytu, o jedności na wzór Trójcy”³³. Na płaszczyźnie wychowania uznanie relacji panujących w Trójcy Świętej za źródło i wzór odniesień międzyosobowych zakłada przyjęcie zasady miłości jako najwyższej normy zachowań. Miarą miłości we wspólnocie jest czynienie „daru z siebie”. Jedność rozumiana trynitarnie jest w Ruchu kultywowana, przeżywana i przekazywana innym, aby stać się dobrem wspólnym całej ludzkości.

2. „Wspólnota” i „jedność” w wymiarze praktycznym

Pojęcie wspólnoty jako zasady działania w konkretnej i faktycznej pracy czy też w ogóle w działalności Ruchu Focolari stanowi punkt wyjścia do dedukcji wszystkich istotnych elementów dążenia Ruchu do budowania jedności. Lubich uważa, że proponowany przez Ruch Focolari – zarówno osobom wierzącym, jak i tym o poglądach niereligijnych – ideał życia jednością ma się przyczynić do budowania powszechnego braterstwa. Ruch czyni to w świecie przede wszystkim „poprzez szerzenie miłości, która jest streszczeniem Ewangelii, a tam, gdzie Ewangelia nie jest znana, podkreśla wzajemną życzliwość”, ponieważ „prawdziwa miłość bliźniego nigdy nie pozwoli, aby naruszyć jego prawa, zaś miłość wzajemna, a więc jedność wśród wszystkich ludzi, nie dopuści do wzajemnego ich łamania”³⁴.

Analiza historii Ruchu Focolari w kontekście urzeczywistniania wspólnoty według idei jedności pokazuje wyraźny proces przechodzenia od charyzmatu przyjmowanego jako „dar Boga” i stanowiącego metodę (drogę) formacji doskonalenia osobowego i wspólnotowego do stopniowego przemieniania środowiska życia, a w efekcie całych społeczeństw.

Wychodząc od chrześcijańskiego imperatywu miłości bliźniego, członkowie Ruchu od samego początku jego istnienia podejmowali liczne dzieła społeczne, co z czasem zaczęto określać jako „humanizowanie poszczegół-

³³ Tamże.

³⁴ Andre Boudre, „Chiara Lubich; powszechne braterstwo”, tłum. Andrzej Cehak, *Nowe Miasto* 5–6 (1998): 27.

nych obszarów życia społecznego³⁵. I tak: nakarmienie głodnych, napojenie spragnionych, przyodzianie nagich było przestrzenią humanizowania przemysłu, rolnictwa i handlu; leczenie chorych, radzenie wątpiącym i pocieszanie strapionych – medycyny i opieki społecznej; przyjmowanie podróżnych – budownictwa, turystyki i transportu; pouczanie, udzielanie dobrych rad, pocieszanie – szkolnictwa i nauki; upominanie grzesznych, darowanie urazów – sądownictwa³⁶. Z czasem w łonie Ruchu Focolari powstawały specyficzne formy zaangażowania oraz sprzyjające temu struktury, na przykład: ruch Nuova Umanità, który posiada status członka obserwatora ECOSOC (The United Nations Economic and Social Council) ONZ oraz partnera UNESCO³⁷, Azione per un Mondo Unito (AMU) – organizacja pozarządowa działająca w obszarze edukacji w Krajach rozwijających się³⁸ oraz ruch Giovani per un Mondo Unito – struktura obejmująca młodzież różnych religii, a także o poglądach niereligijnych, podejmująca wspólnotowe działania na rzecz dobra wspólnego.

Przykładem urzeczywistniania wspólnoty w oparciu o ideę jedności jest dialog Ruchu ze współczesną kulturą (tzn. w poszczególnych dziedzinach wiedzy)³⁹. W obliczu postępującego zjawiska fragmentaryzacji wiedzy w 1992 roku w łonie Ruchu powstało interdyscyplinarne centrum studiów – Szkoła Abba⁴⁰. Podstawą dialogu prowadzonego przez tę Szkołę jest „zasada jedności, która nie oznacza jedyności, lecz jest to otwartość na plura-

³⁵ Chiara Lubich, *Tutti uno. Scritti spirituali /3* (Roma: Città Nuova Editrice, 1989), 113–114.

³⁶ Jest to odniesienie do tzw. uczynków miłosierdzia, które według nauczania Kościoła katolickiego i większości Kościołów chrześcijańskich są konkretnymi dziełami miłości, przez które udziela się pomocy potrzebującym (Por. *Katechizm*, nr 2447; Lubich, *Tutti*, 113–114).

³⁷ *New Humanity*, <http://www.new-humanity.org/it/>; Marielle Pino Quartana, „Presenza nel sociale del Movimento Umanità Nuova”, w: Fabio Ciardi, *L'avete fatto a me. Le sfide sociali e i religiosi* (Roma: Città Nuova Editrice, 1996), 143–149.

³⁸ Zob. AMU – *Chi siamo*, <http://www.amu-it.eu/chi-siamo/storia/?lang=it>.

³⁹ Świadczy o tym 16 doktoratów *honoris causa* przyznanych Chiarze Lubich w różnych dziedzinach nauki przez uniwersytety na całym świecie, prestiżowe nagrody oraz 12 honorowych obywatelstw różnych miast. Zob. *Riconoscimenti*, <http://www.focolare.org/chiara-lubich/chi-e-chiara/riconoscimenti/>.

⁴⁰ Powstała w 1990 r. z inicjatywy Chiary Lubich i bpa Klausa Hemmerle w Międzynarodowym Centrum Ruchu w Rocca di Papa. Tworzy ją wielokulturowy, interdyscyplinarny zespół trzydziestu naukowców, członków Ruchu, pochodzących z różnych krajów i reprezentujących różne dyscypliny nauki (teologia, filozofia, socjologia, prawo, medycyna, psychologia, ekologia, matematyka i fizyka). Naukowym periodykiem tego gremium jest czasopismo *Nuova Umanità*. <http://nuovaumanita.cittanuova.it/>.

lizm poglądów, idei i perspektyw w kontekście osiągnięć z przeszłości, jak i współczesnych. Dialog ten ma na celu nie tylko konfrontację stanowisk, lecz dąży do promowania »kultury jedności«⁴¹, która jest już pewną rzeczywistością, wynikiem doświadczenia jedności we wspólnotach Ruchu, działających w różnych obszarach życia społecznego i naukowego. Jest to kultura oparta o wartości ogólnoludzkie, która w centrum poszukiwań naukowych stawia osobę ludzką w jej pełnej godności, zdolności do relacji i otwartości na transcendencję. Przykładem przenikania *kultury jedności* do poszczególnych dziedzin wiedzy ludzkiej są w Ruchu tak zwane *inondacje* (wł. *inondazioni*)⁴², które wyrażają się w dwunastu specjalistycznych zrzeszeniach, skupiających naukowców i praktyków z Ruchu, pochodzących ze wszystkich kontynentów. Zainicjowali oni rodzaj nurtu w nauce opierającego się na paradygmacie jedności. Obejmuje on takie dziedziny nauki jak: socjologia (Social One), polityka (Movimento politico per l'unità), prawo (Comunione e Diritto), ekonomia (Economia di comunione), komunikacja (NetOne – media and a united Word), psychologia (Psicologia e comunione), pedagogika (Educazione Unità), medycyna (Medicina – Dialogo – Comunione), ekologia (EcoOne)⁴³, architektura i sztuka (Clarté – Artisti in Dialogo) oraz sport (Sportmeet for a united Word). Przedmiotem refleksji będą wybrane inondacje, które wprost dotyczą kształtowania życia społecznego.

Social One (Scienze sociali in Dialogo – Nauki społeczne w dialogu) to wspólnota naukowców i praktyków w dziedzinie nauk społecznych, a także studentów socjologii. Łączy ich wszystkich doświadczenie jedności w Ruchu Focolari. Ich działania wpisują się w nurt poszukiwań Szkoły Abba, która zmierza w kierunku humanizacji socjologii⁴⁴, stawiając w centrum swo-

⁴¹ *Movimento dei Focolari, Cultura*, <http://www.focolare.org/in-dialogo/cultura/>.

⁴² Święty Jan Chryzostom w Komentarzu do Ewangelii św. Jana, mówiąc o Duchu Świętym, porównuje Go do „wody żywej, ponieważ działa bez przerwy” i „tryskającej, bijącej”, by wskazać na Jego wylanie (zob. *S. Gv. Cr., In Johannem, homilia*, 51, PG 59,284 – cyt. za Lubich, *Duchowość*, 144). Lubich przyjęła określenie „wylanie” – „inondazione” (wł.) dla określenia dynamicznego wpływu doktryny Ruchu na niektóre dziedziny wiedzy ludzkiej. (Zob. Vera Araujo, *La diffusione del Movimento nel sociale e la cultura del dare. Congresso degli aderenti 8–10 settembre 2000*, Archivio Movimento dei Focolari, Italia).

⁴³ Zob. Luca Fiorani, *Proceedings of the international meeting, Castel Gandolfo (Rome), 4–6 April 2014* (Roma: ENEA, 2014); Claudio Moriconi, Ramiro dell'Erba, *Bio-inspired Robotics Proceedings of the Conference-Workshop Frascati, 14–15 May 2014* (Roma: ENEA, 2014).

⁴⁴ Zob. *L'amore al tempo della globalizzazione. Verso un nuovo concetto sociologico*, red. Vera Araujo, Gennaro Iorio, Silvia Cataldi (Roma: Citta Nuova Editrice, 2015).

ich badań osobę ludzką w aspekcie jej kreatywności w życiu społecznym. Członkowie Social One spotykają się systematycznie w ramach międzynarodowego sekretariatu, który mieści się w Grottaferrata (Włochy) oraz kół studyjnych w poszczególnych krajach. Ich celem jest wspólne wypracowanie takich sposobów interpretacji rzeczywistości, które pomogłyby odkryć nowe perspektywy integracji społeczeństw. Poszukiwania te są osadzone na gruncie istniejących doktryn socjologicznych oraz na duchowym i kulturowym dziedzictwie charyzmatu jedności. Współpraca polega na dzieleniu się doświadczeniami naukowymi oraz konfrontowaniu refleksji związanych z aktualnymi osiągnięciami nauk społecznych. Brazylijska socjolog Vera Araujo podkreśla, że dokonuje się to „we wspólnocie w dynamice dialogu, który poprzez słuchanie i wzajemność, integruje jej członków zarówno na płaszczyźnie intelektualnej, jak i duchowej”⁴⁵. Jest to wspólnota, która kieruje się miłością – agape zarówno podczas studiów, jak i badań naukowych. Prowadząc dialog ze wszystkimi dziedzinami nauki – w przekonaniu, że nie da się dojść do prawdy w oderwaniu od innych – wspólnota ta jest otwarta na wkład różnych obszarów kulturowych, opierając się na dziedzictwie „klasyków”, lecz jednocześnie patrzy w przyszłość. Owocem tej współpracy są międzynarodowe kongresy i seminaria, które odbywają się w Rzymie, gdzie podejmowane są zagadnienia dotyczące współczesnego społeczeństwa, na przykład: *Relacja społeczna* (2002), *Konflikt w relacjach społecznych* (2003), *Relacje społeczne i braterstwo: paradoks lub model do zastosowania? Perspektywa dla nauk społecznych* (2005). Od 2007 roku Social One współpracuje z Uniwersytetem Katolickim w Mediolanie oraz grupą SPE (Sociologia per la persona – Socjologia dla osoby). Owocem tej współpracy są kolejne seminaria: *Humanizacja społeczeństwa* (2007), *Działanie ‘agapico’ a nauki społeczne* (2008), *Działanie ‘agapico’ jako kategoria interpretacyjna dla nauk społecznych* (2011), *L’amore al tempo della globalizzazione. Per un Nuovo Umanesimo* (2015). Wypracowane w tym gronie pojęcie *działanie agapico* (*agapico*: gr. ἀγάπη, agape – miłość) zostało przyjęte „jako narzędzie analizy społecznej (poznania rzeczywistości społecznej)”⁴⁶.

Istotnym obszarem dotyczącym zaangażowania społecznego jest prawo i sądownictwo. *Comunione e Diritto* (Wspólnota i Prawo) to zrzeszenie

⁴⁵ Gennaro Iorio, *Elementi di Sociologia dell’amore. La dimensione agapica nella società* (Roma: Citta Nuova Editrice, 2014).

⁴⁶ Michele Colasanto, Gennaro Iorio, *Sette proposizioni sull’Homo Agapicus. Un progetto di ricerca per le scienze sociali. Seminario Internazionale*, Castelgandolfo, 6–7 giugno 2008, <http://www.social-one.org>.

sędziów, adwokatów, notariuszy, pracowników i funkcjonariuszy państwowych, a także nauczycieli akademickich i studentów prawa. Ich współpraca wiąże się z opracowaniem nowego modelu działania w środowisku sądownictwa, który oprócz obrony praw poszczególnych osób będzie zmierzać do niezbędnego uznania i ochrony relacji międzyosobowych oraz międzynarodowych, gdyż uważa się, że formowanie do właściwych relacji może zagwarantować najlepszą ochronę osobie ludzkiej i pomagać każdemu realizować się w pełni, także na płaszczyźnie życia społecznego. Specjaliści Ruchu Focolari w dziedzinie prawa międzynarodowego, pochodzący ze wszystkich kontynentów, uważają, że zasady równości i wolności dotychczas umacniały prawa przede wszystkim indywidualnych osób, należy zatem ukierunkować badania na poszukiwanie sposobów zastosowania zasady braterstwa, jak też konsekwentnego przyjęcia jej prawnie jako paradygmatu wszelkich relacji. Punktem odniesienia jest tu – zarówno dla działalności, jak i refleksji teoretycznej – duchowość jedności Ruchu Focolari oraz jego doświadczenie braterstwa we wspólnocie. W celu wymiany doświadczeń związanych z nowym sposobem uprawiania prawa i sprawiedliwości lokalnie organizowane są także sympozja czy seminaria, a Wydawnictwo Città Nuova prowadzi serię wydawniczą CeD (*Comunione e Diritto*), która doczekała się już licznych opracowań⁴⁷.

Ruch Focolari zaznacza się wartościowym wkładem także w dziedzinie psychologii. Został on zauważony i doceniony przez Uniwersytet Maltański, który w 1998 roku przyznał Chiarze Lubich doktorat *honoris causa* z psychologii. Fakt ten pozwolił na wypuklenie nowatorskiego spojrzenia Lubich i Ruchu Focolari na praktykę i metodologię psychologii. Wszelkie poszukiwania naukowe osadzono na istocie przesłania chrześcijańskiego, poprzez ukazanie takiego wzorca życia duchowego, który cechuje: poszanowanie indywidualności osoby, wzajemność odniesień międzyludzkich i pozytywna ocena cierpienia⁴⁸. Takie ukierunkowanie refleksji w psychologii, w opinii Marka Borga, „może dopomóc w trosce o zachowanie integralnej wizji osoby ludzkiej”⁴⁹. Osoby zaangażowane zawodowo w obszarze promowania

⁴⁷ Zob. *Comunione e diritto*. <http://www.comunionediritto.org>; Gianni Caso, *La parola e la giustizia* (Roma: Città Nuova Editrice, 2005); Gianni Caso, *Comunione e diritto* (Roma: Città Nuova Editrice, 2005).

⁴⁸ Por. Chiara Lubich, „Charyzmat jedności i psychologia. Fragment wykładu wygłoszonego 26 lutego 1999 r. w Uniwersytecie na Malcie z okazji nadania doktoratu *honoris causa* z nauk humanistycznych – z psychologii”, w: Lubich, *Charyzmat*, 322–325.

⁴⁹ *Psicologia e Comunione*, <http://www.psy-com.org>.

zdrowia psychicznego: psychologowie, psychiatrzy, psychoterapeuci, a także studenci dyscyplin związanych z psychologią należący do Ruchu Focolari, spotykają się systematycznie w celu wymiany doświadczeń i konfrontacji refleksji dotyczących wpływu stylu życia według *duchowości jedności* na rozwój jednostki i jej tożsamości we wspólnocie. Psycholog Pasquale Ionata podkreśla, że podstawą rozwoju, jak też współpracy tej społeczności jest wspólne doświadczenie jedności. Dokonuje się ono w procesie wymiany refleksji nad osobistym działaniem w obszarze psychologii poprzez wzajemne słuchanie się oraz dialog, który uczy autentycznej komunii. Stąd nazwa tej inonadacji: *Psicologia e Comunione* – Psychologia i Komunia. Ionata uzasadnia, że dąży się w niej do wydobycia „komunijnego aspektu psychologii”⁵⁰. Dotychczasowe osiągnięcia tej społeczności dotyczą między innymi ukazania wychowawczego znaczenia cierpienia w rozwoju jednostki⁵¹, odsłaniają także oryginalne spojrzenie na poczucie tożsamości w relacji do drugiego we wspólnocie⁵².

Obszarem życia społecznego, którego prawidłowe funkcjonowanie stanowi o jakości życia społeczeństwa, jest służba zdrowa. Zrzeszenie *Medicina – Dialogo – Comunione* (Medycyna – Dialog – Komunia) skupia lekarzy i pracowników służby zdrowia, reprezentujących różne kompetencje, specjalizacje oraz szkoły formacyjne oraz środowiska kulturowe. Jako wspólnota naukowców i praktyków w refleksji nad antropologią medyczną dążą oni do dookreślenia znaczenia relacji zdrowie–choroba w wymiarze jednostkowym i społecznym. Dokonuje się to poprzez współpracę w ramach różnych projektów, zmierzających do tworzenia takiego humanizmu naukowego, którego efektem będzie koncepcja medycyny oparta o niepodważalny szacunek do człowieka, jego godności i integralności oraz jego cielesności, duchowości i kultury⁵³. W przekonaniu członków zrzeszenia współczesna medycyna potrzebuje wzajemności w relacjach i interdyscyplinarnej współpracy. Anna Fratta podkreśla, że wzajemność w medycynie „buduje współodpowiedzialność i stwarza pole do dyskusji; jest to cenne zwłaszcza, gdy tak gwałtowna

⁵⁰ Psquale Ionata, *Psicologia e Comunione: le radici, gli sviluppi e gli obiettivi. Congresso Internazionale: La realizzazione dell'individuo nella post-modernità, il senso di sé e l'incontro con l'altro*. Castelvandolfo, 22–24 maggio 2008, <http://www.psy-com.org>.

⁵¹ Por. Lubich, *Charyzmat*, 324–325.

⁵² Silvano Cola, „W stronę pełnego humanizmu. Nowe horyzonty w psychologii”, *Gen's (PI)* 3–4 (2008): 95–102. *Congresso Internazionale: La realizzazione dell'individuo nella post-modernità il senso di sé e l'incontro con l'altro*. Castelvandolfo, 22–24 maggio 2008, <http://www.psy-com.org>.

⁵³ *Appuntamenti*, www.mdc-net.org.

rewolucja biotechnologiczna, nieposiadająca dokładnych odniesień do etyki, igra z wartościami i sensem życia”⁵⁴. Podkreślają też, że wzajemność w relacji ma istotną wartość w odniesieniach lekarz–pacjent, jako że „choroba, cierpienie i śmierć stawiają człowieka wobec takich wyzwań, które niejednokrotnie poddają w wątpliwość sens samego życia, a zatem domagają się niełatwych odpowiedzi”. Zwracają także uwagę na to, że w obecnych czasach lekarz bardziej niż kiedykolwiek powinien uczyć się „sztuki bycia w relacji” (wzajemności)⁵⁵. Wykładnią doświadczeń i refleksji naukowych wypracowanych przez inondację w medycynie, a przedstawianych na różnych sympozjach dla lekarzy i pracowników służby zdrowia organizowanych przez Ruch Focolari, jest szereg publikacji.

Opisane w skrócie formy zaangażowania Ruchu Focolari w życiu społecznym poprzez inondacje ujawniają wpływ idei jedności Ruchu na rozwój współczesnej nauki w poszczególnych jej obszarach, ale też na kwestię bardziej podstawową, jaką jest tworzenie „nowego humanizmu”. Vera Araujo wyjaśnia, że określenie „nowego” oznacza doskonalszego i bardziej dopasowanego do konkretnego kontekstu. Uważa ona, że droga do tego humanizmu „bierze swój początek z ewangelicznego przesłania: być miłością, aby żyć miłością, aby budować «cywilizację miłości»”⁵⁶ i, wskazując na doświadczenie Ruchu Focolari w zakresie inondacji jako istotny obszar tej rzeczywistości, stwierdza, że przenikanie się dyscyplin nauki i kultury, w którym każda rozwija się i pogłębia różne tematy ze swojego punktu widzenia, tworząc relacje miłości ze wszystkimi innymi dyscyplinami dla dobra osoby i wspólnoty, to nie iluzja, lecz realne doświadczenie. Zdaniem Araujo, może ono być ważnym wkładem we współczesne „poszukiwania jedności w różnorodności oraz różnorodności w jedności”⁵⁷.

3. Pedagogia jedności Ruchu Focolari

Istotnym z punktu widzenia wychowania młodych pokoleń do poszanowania i zaangażowania się na rzecz dobra wspólnego jest doświadczenie Ruchu Focolari na polu edukacji w różnych kręgach kulturowych. W per-

⁵⁴ Anna Fratta, „Wzajemność w medycynie”, *Nowe Miasto* 3 (2007): 15.

⁵⁵ Janusz Dubejko, „Jedność w świecie medycyny”, *Nowe Miasto* 3 (2007): 11.

⁵⁶ Vera Araujo, „Antropologia i życie społeczne. Nowi ludzie”, *Nowe Miasto* 2–3 (2008): 96–99.

⁵⁷ Tamże.

spektywie wspólnoty wychowawczej doświadczenie to dostarcza bogatego materiału dowodowego pokazującego, że w religiach – w tym przypadku w chrześcijaństwie – zawarty jest ogromny potencjał kulturowy i pedagogiczny (obok religijnego), który istotowo może wpływać także na życie społeczne⁵⁸. Dostrzegł to między innymi Uniwersytet Ameryki w Waszyngtonie, który w 2000 roku przyznał Chiarze Lubich doktorat *honoris causa* w dziedzinie pedagogiki. Lubich stwierdziła wówczas, że na Ruch Focolari i jego historię „można patrzeć jak na wielkie i niezwykle wydarzenie wychowawcze”, uzasadniając, że „w Ruchu i jego historii zawierają się wszystkie elementy wychowania i rzeczą oczywistą jest, że istnieje w nim także teoria wychowania, ściśle określona pedagogia”, która stanowi podstawę działania wychowawczego Ruchu⁵⁹.

Namysł nad tym doświadczeniem oraz nad myślą pedagogiczną Lubich i nad działaniami instytucji pedagogicznych, które zostały założone przez Ruch Focolari w różnych kręgach kulturowych lub też inspirują się myślą Ruchu⁶⁰, jest prowadzony przez inonadację o nazwie *Educazione Unità* (EdU) – Edukacja–Jedność⁶¹. Tworzy ją kilkudziesięciu naukowców i praktyków zaangażowanych w obszarze nauk o wychowaniu ze wszystkich kontynentów. Specyficzną cechą działania EdU, która jednocześnie ukazuje jej cel, jest „unitarny model prowadzenia badań naukowych, który wymaga ścisłej relacji między teorią a praktyką, pomiędzy słowem a życiem”⁶². Odbywa się to podczas seminariów i sympozjów o zasięgu międzynarodowym, w lokalnych grupach roboczych oraz podczas telekonferencji i seminariów wirtualnych. Badania są skoncentrowane głównie na dowartościowaniu w wychowaniu wymiaru relacyjnego, opartego o słowa Jezusa: „Miłujcie się wzajemnie tak, jak Ja was umiłowałem” (por. J 13, 34) z ukierunkowaniem na cel, jaki On wskazał, to znaczy: „aby byli jedno” (por. J 17, 21).

Poddane w tym artykule analizie pojęcia „wspólnota” i „jedność” stanowią teologiczno-antropologiczny fundament pedagogii jedności Ruchu Focolari. W literaturze pedagogicznej jest ona mało znana, jakkolwiek wartość

⁵⁸ Zostało to opisane w mojej rozprawie doktorskiej. Zob. Kozubek, *Doświadczenie*.

⁵⁹ Chiara Lubich, „Charyzmat jedności i pedagogika”, w: Lubich, *Charyzmat*, 313–314.

⁶⁰ Ruch Focolari założył i prowadzi: we Włoszech: Instytut Uniwersytecki Sophia oraz Instytut Mistici Corporis w Loppiano k. Florencji, Università Popolare Mariana i Scuola Mariana dla adolescentów (w systemie kształcenia na odległość) z siedzibą w Rocca di Papa, a także ponad 40 szkół różnego szczebla na całym świecie (niektóre istnieją już prawie 50 lat). Zob. Kozubek, *Doświadczenie* (rozdział 2).

⁶¹ *Educazione Unità – Chi siamo*, <http://www.eduforumity.org/chi-siamo/mission.html>.

⁶² *Cultura dell'unita*, <http://www.focolare.org>.

myśli i praktyki pedagogicznej zawartej w doświadczeniu wychowawczym Ruchu Focolari jest coraz bardziej dostrzegana przez gremia naukowe, na przykład przez Wydziały Pedagogiczne Uniwersytetów w Skopje w Macedonii oraz w Zagrzebiu, na których od kilku lat prowadzone są studia podyplomowe dotyczące aplikacji zasad *pedagogii komunii* (takie określenie zastosowano tam dla tej pedagogii) w połączeniu z systemem wychowania Marii Montessori. Przyczynkiem do tego stały się badania naukowe prowadzone w przedszkolach międzykulturowych funkcjonujących od lat 90. XX wieku na zasadach pedagogii Ruchu Focolari w Krizevici i w Skopje⁶³. Pedagogia Ruchu jest owocem działań wychowawczych także na innych kontynentach. Warto wspomnieć chociażby o najstarszej placówce edukacyjnej Ruchu Focolari – szkole Our Lady Seat of Wisdom College, założonej w 1966 roku w Fontem w Kamerunie⁶⁴ i prowadzonej tam nieprzerwanie w duchu charyzmatu Ruchu, którego istotą – na płaszczyźnie wychowania – jest wspólnotowość i jedność, wydobywające oraz dowartościowujące relacyjny wymiar osoby ludzkiej. Uprzywilejowane miejsce w pedagogii jedności stanowi inkulturacja⁶⁵, która wyraża się szczególnie w wychowaniu prospołecznym zmierzającym do budowania „powszechnego braterstwa”. Jej wyrazem jest uczenie poszanowania tradycji szczepów zamieszkujących region Fontem i z Fonjumentow, a jednocześnie dostrzegania w każdym człowieku brata – „kandydata do jedności”. Tradycja tych szczepów nakazuje bezwzględne okazywanie szacunku poprzez podporządkowanie się młodszym wobec starszych, co powszechnie prowadziło do kształtowania postaw poddaństwa hierarchicznego, a w relacjach szkolnych było przyczyną licznych konfliktów i przemocy. Proponowana w pedagogii jedności metoda wychowawcza *L'arte di amare* (Sztuka miłowania), podkreślając wartość miłości

⁶³ *Pedagogia di comunione e Metodo Agazzi. Atti del Corso di specializzazione biennale sulla Pedagogia di comunione e il Metodo Agazzi, promosso con la Facoltà di Zagabria*. Facoltà di Zagabria: 2012.

⁶⁴ Jest to zespół szkół na poziomie gimnazjum i liceum, kończących się maturą państwową, uprawniającą do kontynuowania nauki na poziomie uniwersyteckim. W 2010 roku w zespole uczyło się 585 uczniów pochodzących z całego kraju (Kozubek, *Doświadczenie*, 2.3.2.).

⁶⁵ Doświadczenie wychowawcze Ruchu Focolari w Afryce wpisuje się w prekursorskie działania Kościoła katolickiego na polu inkulturacji. W oficjalnych dokumentach Kościoła pojęcie „inkulturacji” jest używane od 1977 r. (*Orędzie do Ludu Bożego Synodu Biskupów poświęconego katechezie*) a upowszechnione przez papieża Jana Pawła II w Adhortacji apostolskiej *Cathechesi treadendae* (nr 53) i następnie w encyklikach *Slavorum Apostoli* (nr 21) oraz *Redemptoris missio* (nr 52, 54).

braterskiej, uczy – poprzez cztery specyficzne „kroki” – takich postaw jak: „kochać wszystkich”, „kochać jako pierwszy”, „kochać jak siebie samego” oraz „jednoczyć się”⁶⁶. Prowadzi to uczniów do poszanowania niezbywalnej godności każdego człowieka ze świadomością, że wszyscy są równi, jakkolwiek pełnią różne role w życiu społecznym⁶⁷. Doświadczenie wychowawcze Ruchu Focolari obejmuje także obszar Ameryki Łacińskiej. Ruch założył i prowadzi placówki edukacyjno-wychowawcze w Meksyku (Escuela Santa Maria w Acatzingo, założona w 1992 r. wśród tubylczego ludu Tlaxcala); w Kolumbii (Jardin Feliz w Tocancipá); w Urugwaju (centrum socjalizacyjne Nueva Vida w Montevideo) oraz w Argentynie (Centro de Formacion Tecnica en Artesanias Aurora de un Mundo Nuevo w Santa Maria de Catamarca, technikum rzemieślniczo-artystyczne założone w 1970 r.)⁶⁸.

Wartość doświadczenia Ruchu Focolari na polu edukacji oraz pedagogii jedności, zwłaszcza w kontekście wychowania w środowiskach wielokulturowych, jest dostrzegana coraz bardziej także w Polsce. Marian Nowak twierdzi, że z dotychczasowych ujęć wychowawczego doświadczenia Ruchu Focolari i pedagogicznego nad nim namysłu zarysowuje się wręcz „spójny system wychowawczy”⁶⁹. Natomiast Katarzyna Olbrycht uważa, że program wychowawczy zawarty w pedagogicznej myśli Chiary Lubich nadaje się dla każdego wychowawcy i rodzica, gdyż jest on zawsze aktualny i możliwy do realizacji, jeśli u jego podstaw znajdzie się dążenie do miłości wzajemnej, która wymaga tego, by „kochać, jako pierwszy, wychodząc z inicjatywą, bez oczekiwania, że będzie się kochanym”⁷⁰. Olbrycht postrzega Chiare Lubich

⁶⁶ Mariola Teresa Kozubek, Stanisław Grochmal, „Rodzina wspólnotą miłości w świetle pedagogii jedności Ruchu Focolari”, w: *Wokół rodziny. Wychowanie, kultura, społeczeństwo*, red. Andrzej Garbarz, Grzegorz Grzybek (Rzeszów: Wydawnictwo i Drukarnia Diecezji Rzeszowskiej, 2011), 264–268.

⁶⁷ Kozubek, *Doświadczenie*, 2.3.2.

⁶⁸ Zob.: Neide Medeiros, *Metodo e metodi. L'esperienza della cittadella „El Diamante”*. *Convegno Internazionale sull'Educazione*. Castelgandolfo 31.03–2.04.2006. Archivio Movimento dei Focolari (Italia); Maria Irma, *Jardin Feliz – un'esperienza nata dall'amore che produce frutti per rinnovare la società*, Centro Nueva Vida-Montevideo (Uruguay) – 2007.

⁶⁹ Marian Nowak kierował rozprawą doktorską autorki nt. *Doświadczenie wspólnoty wychowawczej Ruchu Focolari jako podstawa pedagogii jedności* oraz projektem: *Pedagogia jedności jako propozycja wychowania w środowiskach wielokulturowych: model europejski a modele innych kręgów kulturowych (Afryka, Ameryka Łacińska)* (grant NN106 431033 Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2007–2009).

⁷⁰ Katarzyna Olbrycht, „Co może odnaleźć pedagog w zbiorze tekstów *Charyzmat jedności Chiary Lubich*”, *Nowe Miasto 2–3* (2008): 168.

jako wytrawną znawczynię współczesnych potrzeb, problemów wychowawczych oraz trudności wychowawców, osobę, która trafnie zachęca ich do oparcia każdego działania wychowawczego na przykładzie Jezusa jako najlepszego wychowawcy, gdyż „formułuje zalecenia konkretne i zrozumiałe dla każdego”⁷¹.

Z doświadczenia wspólnoty wychowawczej Ruchu Focolari można wyłonić antropologiczne, aksjologiczne, teleologiczne i metodyczne podstawy charakteryzujące proces wychowawczy w pedagogii jedności. W zakresie podstaw antropologicznych specyficzne dla Ruchu ujęcie istnienia osoby we wspólnocie zakłada jako priorytetowe: poszanowanie tożsamości osoby, akceptację *inności drugiego* oraz *wzajemność* w miłości jako podstawę relacji wychowawczej („ja” – „ty”)⁷². Lubich ową *wzajemność* wyjaśnia odnosząc się do dynamiki specyficznej *perychorezy* trynitarnej. Uważa ona, że w relacji wychowawczej, opartej na dynamice trynitarnej, może zaistnieć swego rodzaju „równość” wychowawcy i wychowanka; wychowanek czyni w sobie „miejsce” dla przyjęcia tego, co wychowawca chce mu ofiarować, lecz także wychowawca jest w stanie „otworzyć się” na wychowanka, by przyjąć nie tylko jego pytania, lecz także refleksje⁷³. Aksjologia pedagogii jedności opiera się na hierarchii wartości ujętej „w ontycznej triadzie: Bóg – człowiek – rzecz”⁷⁴ i w takim ujęciu istotny jest priorytet odkrywania, poznawania i realizowania tak zwanego zamysłu Bożego wobec człowieka, jego miejsca i zadań w świecie (dobro wspólne), stąd konieczność uczenia się bycia dla drugich oraz uzyskania wolności w stosunku do wszelkich determinantów wewnętrznych i zewnętrznych. „Wartością nadrzędną w Ruchu jest jedność, która ma charakter relacyjny, respektujący godność osoby”⁷⁵, a swój wzór odnajduje w relacjach Osób w Trójcy Świętej. Chiara Lubich podkreśla, że działania na rzecz realizacji wartości powinny być podejmowane w duchu miłości. Píše: „Miłość jest prawdziwa, jeśli nie teoretyzuje,

⁷¹ Tamże.

⁷² Zob. Kozubek, „Pedagog”, 98–106.

⁷³ Mariola Teresa Kozubek, „Sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu na temat Wychowania ‘Wspólnota jako wychowawca’ (*Convegno Internazionale sull’Educazione*), Castel Gandolfo, 31.03–2.04.2006 r.”, *Roczniki Nauk Społecznych KUL* 2 (2007): 188–191.

⁷⁴ Mariola Teresa Kozubek, „Wspólnototwórczy wymiar wychowania integralnego według pedagogii jedności”, w: *Jaka rodzina takie społeczeństwo*, red. Mariola Teresa Kozubek (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2012), 276.

⁷⁵ Tamże.

lecz dąży do konkretów: jeśli jest służbą; jeśli w każdej sytuacji poświęca się dla innych”⁷⁶.

Z perspektywy teleologicznej w pedagogii jedności podkreśla się dążenie do ukierunkowania wychowania na uzyskanie dojrzałości ludzkiej i chrześcijańskiej. Oddziaływania w tym zakresie zmierzają do osobowego i społecznego rozwoju człowieka otwartego na świat. W pedagogii Ruchu istnieje pojęcie *uomo-mondo* (człowiek-świat). Jest to postawa, którą charakteryzuje wychodzenie poza ograniczenia własnej kultury po to, by otworzyć się i pokochać ojczyznę, kulturę, religię drugiego jak własną⁷⁷. Formacja młodzieży i adolescentów Ruchu Focolari, dokonująca się w jego zróżnicowanych wiekowo wspólnotach, oparta o koncepcję *uomo-mondo*, jest ukierunkowana na kształtowanie postaw zaangażowania na rzecz dobra wspólnego w wymiarze międzynarodowym. Jest to definiowane jako „dążenie do powszechnego braterstwa”⁷⁸.

4. „Wspólnota” i „jedność” w wychowaniu i działaniach młodzieży i adolescentów

Działania młodzieży i adolescentów Ruchu Focolari wpisują się w doświadczenie wspólnotowego zaangażowania się całego Ruchu w życie społeczne. W pedagogii Ruchu, w wychowaniu na rzecz dobra wspólnego zwraca się uwagę na rolę wspólnotowego zaangażowania się w życie społeczne i państwowe. Wykładnią tego jest tekst Lubich z początków Ruchu zatytułowany *Jedno miasto to za mało*⁷⁹. Zawarte w nim konkretne wskazania są modelem wspólnotowego zaangażowania się w przemienianie najtrudniejszych aspektów życia społecznego. Lubich używa typowych dla pedagogii Ruchu sformułowań, które ukazują wartości, na których ta pedagogia się opiera i do których wychowuje: jedność w działaniu, miłość bliźniego, nadzieja, miłosierdzie, wzajemność. Pisze:

⁷⁶ Chiara Lubich, „Geniusz kobiecy. Trydent 1.01.1995 roku – Dzień Pokoju”, w: Lubich, *Charyzmat*, 283.

⁷⁷ Chiara Lubich, „Per un uomo mondo”, w: Chiara Lubich, *Colloqui con i gen. Anni 1970/1974* (Roma: Citta Nuova Editrice, 1975), 73–82.

⁷⁸ Chiara Lubich, „Powszechne braterstwo”, w: Lubich, *Charyzmat*, 334.

⁷⁹ Chiara Lubich, *Tylko jedno* (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1986), 89–92.

zbierz przyjaciół, którzy myślą tak, jak ty [...], zawrzyj z nimi pakt [...], ogarnij rozmiary miasta, [...] zainteresuj się najbiedniejszymi, nędzarzami, opuszczonymi, sierotami, więźniami [...], nie zatrzymując się nigdy w działaniu, spiesz z twoimi [...] ukazać im, że miłość Boga jest blisko i towarzyszy im. Jeśli ktoś jest głodny, zanieś mu jedzenie, [...] obładowany wszelkimi dobrami przemierzaj ulice, wspinaj się na strychy, zbiegaj do suterren [...]. Nie zostawiaj nikogo samego i nie bądź skąpy w obietnice [...] Bóg zatroszczy się o napełnienie ciebie i twoich towarzyszy darami nieba. Przekazujcie je sobie wzajemnie, by światło się nie zastało, a miłość nie zgasła⁸⁰.

Lubich ukazuje w tym tekście ważny element wychowawczy, jakim jest wychowanie w działaniu. Podkreśla ona, że takie postępowanie może być świadectwem dla innych: „Jeśli twoje działanie będzie zdecydowane, twoja mowa przyprawiona mądrością, wielu pójdzie za tobą. Podziel tych ludzi na różne grupy, abyś przy ich pomocy ‘zaczynił’ miasto, które chcesz zamienić miłością”. Lubich nie zatrzymuje młodych tylko na poczuciu spełnionego zadania i osiągniętych celów, lecz ukazuje im wyższy cel, o wymiarach *uomo-mondo*, gdy pisze: „Kiedy podniesiesz, wspomozesz, oświecisz, zadowolisz tych, którzy byli ‘odpadkiem’ społeczeństwa, położyłeś fundament pod budowę nowego miasta”⁸¹.

Kształtowanie postaw prospołecznych w Ruchu jest związane z wychowaniem patriotycznym. Motywem zasadniczym jest tu budzenie odpowiedzialności moralnej za własny kraj. Ukazuje to tekst Lubich z roku 1977 zatytułowany *Oddać życie za swój lud*⁸². Do młodzieży Ruchu, która wówczas prowadziła na całym świecie liczne akcje na rzecz wspomaganiania Afryki, Lubich powiedziała: „Musimy mieć mentalność uniwersalną [...]; nie wystarczy kochać tylko tych, którzy są daleko, trzeba robić też coś dla tych, którzy są blisko nas. Musimy ‘zakorzenie się’ w naszych krajach i świadczyć o miłości poprzez konkretne fakty w tym miejscu, gdzie żyjemy”⁸³.

Przykładem tak ukierunkowanego procesu wychowania jest w Ruchu ogólnoswiatowy program formacyjny zawarty w projekcie zatytułowanym *Colori Amo Lacittà* (‘Pomalujmy nasze miasta’). Jest on realizowany przez adolescentów i młodzież Ruchu. Jego celem jest podniesienie poziomu ży-

⁸⁰ Tamże.

⁸¹ Tamże.

⁸² Chiara Lubich, *Colloqui con i gen. Anni 1975/2000* (Roma: Citta Nuova Editrice, 2000), 43–45.

⁸³ Tamże, 43.

cia moralnego, duchowego, a także fizycznego lokalnej społeczności. Służy temu organizowanie i podejmowanie akcji oraz inicjatyw. Charakter tych akcji młodzi wyjaśniają w apelu zamieszczonym na specjalnej stronie internetowej: „rozejrzyjmy się dookoła, w naszej dzielnicy, w naszej miejscowości i mieście, aby zobaczyć, gdzie są miejsca szczególnie ‘szare’: domy opieki dla ludzi samotnych, domy dziecka z opuszczonymi dziećmi, zaśmiecone parki warte posprzątania, młodzi imigranci, z którymi można by się zaprzyjaźnić albo nauczyć ich naszego języka, aby pomóc im się zintegrować [...] i pokolorujmy to wszystko naszą miłością”⁸⁴. Projekt jest koordynowany przez Międzynarodowy Sekretariat Ruchu Młodzi dla Jedności w Rocca di Papa. Informacje o projekcie są umieszczane na stronie internetowej⁸⁵.

Do najbardziej rozpowszechnionych inicjatyw młodzieży na płaszczyźnie lokalnej i światowej należą: 1) *Frammenti di fraternità* (‘Fragmenty braterstwa’). Są to działania podejmowane lokalnie na płaszczyźnie socjalnej, w dziedzinie kultury, sportu, środków społecznego przekazu, mające na celu przekształcanie i poprawianie warunków życia w danym środowisku. Używa się określenia „fragmenty”, ponieważ dotyczą one wycinka jakiejś rzeczywistości lokalnej. Są to na przykład działania na rzecz dzieci ulicy, ludzi bezdomnych, osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych, więźniów, imigrantów⁸⁶. Jednocześnie młodzi ci podejmują akcje mające na celu gromadzenie środków na rzecz wolontariatu, który prowadzą w krajach dotkniętych kataklizmami oraz wojną⁸⁷; 2) *Settimana Mondo Unito* (‘Tydzień dla Zjednoczonego Świata’) to inicjatywa, która zrodziła się w 1996 roku jako owoc międzynarodowego kongresu młodych (Genfest 1995). Jej celem jest uwrażliwianie instytucji społecznych i samorządowych, organizacji religijnych oraz środków społecznego przekazu na propagowanie idei jedności poprzez ukazywanie działań podejmowanych na rzecz solidarności międzyludzkiej. Corocznie w tym samym tygodniu młodzi na całym świecie podejmują takie działania, łącząc się poprzez środki społecznego przekazu. To pomaga im zobaczyć rozmiary dobra, jakie się w świecie dokonuje poprzez ich wspólnotowe działanie, a jednocześnie wzmacnia ich motywacje do nieustawiania w przemienianiu własnych środowisk; 3) *Progetto Africa* (‘Projekt Afryka’) to akcja, która ma na celu wspieranie moralne i finansowe działań podejmowanych przez młodzież Ruchu Focolari na rzecz tego

⁸⁴ *Tens. Run4unity*: <http://www.run4unity.net/2016/>.

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ Fondi, Zanzucchi, *Un popolo*, 250.

⁸⁷ *Iniziativa e progetti*: <http://www.mondounito.net>.

kontynentu⁸⁸; 4) *SignUpForPeace* – jest to akcja o zasięgu światowym prowadzona od 2010 roku. Jej celem jest mobilizowanie i apelowanie do: parlamentów narodowych, Parlamentu Europy, narodowych komitetów ds. UNESCO oraz ONZ w celu podjęcia działań w pięciu obszarach: zredukowania finansowania zbrojeń ze środków publicznych; działania u źródeł powstawania nierówności, by przeciwdziałać biedzie; dokonania korekty obecnych modeli rządzenia; przyjęcia wzorca zorganizowanej praworządności przeciwstawiającej się zjawiskom przestępczości; zagwarantowania podstawowego poziomu edukacji⁸⁹.

Adolescenci Ruchu Focolari realizują jego specyficzny cel (dążenie do jedności) od samego początku istnienia ich struktury (*Ragazzi per l'Unita* – 1984) w specyficznym dla nich zobowiązaniu: „Zmienić samych siebie, aby zmienić świat. Zmienić świat, aby zmienić samych siebie”⁹⁰. Ma to realne odzwierciedlenie w ich wspólnotowym działaniu, na przykład w dążeniu do pokonywania w sobie i wokół siebie konsumizmu. Pedagogia jedności w odniesieniu do aspektu ekonomii proponuje im tak zwaną *kulturę dawania i dzielenia się*⁹¹. Jest ona promowana przez adolescentów w 27 krajach świata poprzez 30 tak zwanych „projektów dawania”⁹². Są to konkretne akcje pomocy biedniejszym od nich rówieśnikom. Jednym z nich jest trwający nieprzerwanie od 2002 roku projekt *Sieć pomiędzy szkołami* (*Schoolmates*). Polega on na tym, że klasy korespondują ze sobą za pośrednictwem strony internetowej, poznając wzajemnie swoją kulturę, zwyczaje oraz akcje prowadzone na rzecz jedności świata. Z utworzonego przez te klasy „funduszu solidarności” fundowane są stypendia dla młodzieży z krajów ubogich. Jedną z form wychowania na rzecz dobra wspólnego są w pedagogii jedności tak zwane „szlaki ku jedności”⁹³. Są one realizowane poprzez: spotkania

⁸⁸ Maria Zimmermann, Michele Arakaki, „African Cafè in Giappone”, *Mariapoli* 12 (2002): 28–29.

⁸⁹ *Giovani per un mondo unito – chi siamo*: <http://giovaniperunmondounito.blogspot.it/p/spiegazione-dei-giovani-per-un-mondo.html>; #SignUpForPeace: <http://focolare.pl/signupforpeace>.

⁹⁰ Fondi, Zanzucchi, *Un popolo*, 247.

⁹¹ Jest to sposób zarządzania dobrami materialnymi, zarówno osobistymi, jak i wspólnotowymi. Lubich tak wyjaśnia nastolatkom sens dzielenia się dobrami materialnymi: „Oznacza to żyć tak jak rośliny, które z gleby pobierają tylko wodę, sole mineralne i to, co jest im niezbędne do wzrostu”. I przekonuje młodych, że bezinteresowne dawanie na ogół przyzywa wzajemność, czyli otrzymywanie. Araujo, *La diffusione*.

⁹² Aurora Nicosia, „Jedna idea – wiele projektów”, *Nowe Miasto* 3 (2007): 18–19.

⁹³ Fondi, Zanzucchi, *Un popolo*, 257.

z rówieśnikami, zebrania „okrągłego stołu” z dorosłymi na tematy dotyczące życia społecznego, koncerty muzyczne i widowiska teatralne zespołów założonych przez samych nastolatków, turnieje sportowe, gry i imprezy rekreacyjne, akcje ekologiczne, marsze dla pokoju. Do najbardziej znaczących inicjatyw adolescentów Ruchu Focolari na rzecz przemiany najbliższego środowiska można zaliczyć: 1) wręczenie przywódcom wielkich religii, zgromadzonym w Kioto w ramach Światowej Konferencji Religii dla Pokoju (1987), listy ze 147 tysiącami podpisów adolescentów z całego świata, wyrażających ich zaangażowanie w budowanie pokoju; 2) przeprowadzenie akcji „TV dla zjednoczonego świata” (1988) w Roku Kina i Telewizji – w przesłaniu podpisanym przez 750 tys. osób, wręczonym Europejskiej Komisji do spraw Kina i TV, Radzie Europejskiej oraz ONZ, adolescenti Ruchu Focolari proponowali, aby środki społecznego przekazu bardziej angażowały się w budowanie zjednoczonego świata; 3) skierowanie do młodzieży na całym świecie propozycji tak zwanego *time out* (1990) – jest to chwila skupienia lub modlitwy w intencji pokoju na świecie o godzinie 12.00 czasu europejskiego; 4) udział adolescentów Ruchu Focolari w Conference of Children for the Coming Generation w Tokio (2000), w 10. rocznicę ogłoszenia Karty Praw Dziecka przedstawiciele adolescentów Ruchu przedstawili tam *Końcowy dokument*, skierowany do przywódców państw i podpisany przez 200 tys. osób z całego świata, który został przekazany do ONZ; 5) projekt *Sport dla pokoju (Sport4peace)* – jest to inicjatywa realizowana od 2005 roku, oparta o *złotą zasadę*, która w sporcie pokrywa się ze znaną zasadą *fair play*⁹⁴; 6) *superkongresy* – międzynarodowe spotkania adolescentów, które odbywają się cyklicznie i są transmitowane przez stacje telewizyjne na wszystkie kontynenty, stając się w ten sposób czasowym, światowym forum młodych, na którym dokonują oni podsumowania przetartych „szlaków ku jedności” oraz podejmują nowe zobowiązania⁹⁵.

⁹⁴ Zob. *Tens. Run4unity*: <http://www.run4unity.net/2012/en/>; Kozubek, *Doświadczenie*, rozdz. 2.

⁹⁵ W 2002 roku w Superkongresie wzięło udział 9 tys. dzieci i młodzieży z 93 krajów świata. Punktem kulminacyjnym było ich spotkanie w rzymskim Koloseum, gdzie adolescenti z ruchu, należący do różnych religii, dali świadectwo jedności w różnorodności. Aurora Nicosia, „Hanno lasciato impronta”, *Città Nuova* 11 (2002): 8–15. W 2009 r. Superkongres odbył się w Indiach.

Zakończenie

W kontekście wielopłaszczyznowych przemian życia społecznego epoki globalizacji, które uzewnętrzniają się między innymi głębokim kryzysem antropologicznym⁹⁶, prowadzącym do gwałtownych migracji ludów zmieniających kulturowo całe społeczeństwa, a także fragmentaryzacją teorii i praktyki, przedstawione doświadczenie zaangażowania Ruchu Focolari w życie społeczne jawi się jako przestrzeń nadziei i źródło nowych inspiracji dla wychowania. Pedagogia jedności, jako owoc życia dla dobra wspólnego w różnych kulturach, podkreślając relacyjny i transcendentny wymiar osoby ludzkiej oraz wartość wspólnoty jako środowiska wychowawczego, może stanowić cenne źródło także dla polskiej myśli pedagogicznej. Promowana przez tę pedagogię oraz działania prospołeczne Ruchu „kultura relacji” jest oparta na dialogu, wzajemnym szacunku oraz transcendowaniu siebie w wysiłku poszukiwania dobra, prawdy i piękna w każdym człowieku – fundamenty niezbędne dla każdego, personalistycznie zorientowanego stylu wychowania.

Przedstawione doświadczenie współbrzmi ze słowami Chiary Lubich, która – podczas uroczystości nadania jej doktoratu *honoris causa* w dziedzinie nauk społecznych przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (1996) – w uzasadnieniu działań Ruchu na rzecz innych powiedziała: „Ruch Focolari koncentruje swoje dążenia i cele na: Bogu, wybranym jako jedyny Ideał, na miłości jako stylu życia i na jedności, której praktykowanie łączy każdego człowieka z Bogiem i łączy ludzi między sobą⁹⁷. Słowa te znajdują swoje dopełnienie w myśli Benedykta XVI zawartej w encyklice *Caritas in veritate*: „Wspólnota ludzi może być ustanowiona przez nas samych, ale nigdy o własnych siłach nie stanie się wspólnotą w pełni braterską ani nie przekroczy wszelkich granic, aby stać się wspólnotą naprawdę uniwersalną: jedność rodzaju ludzkiego, komunია braterska ponad wszelkimi podziałami rodzi się dzięki zwołaniu przez słowo Boga–Miłości⁹⁸”.

⁹⁶ Maria Zambrano, *Persona e democrazia* (Milano: Mondadori, 2000), 2, 28. Włoski filozof i teolog G. M. Zanghi określił to jako „ciemna noc kultury europejskiej”. Zob. Giuseppe Maria Zanghi, *Notte della cultura europea. Agonia della terra del tramonto?* (Roma: Città Nuova, 2007).

⁹⁷ Chiara Lubich, „Przemówienie doktora honoris causa Chiary Lubich, Katolicki Uniwersytet Lubelski, 18 czerwca 1996”, *Nowe Miasto* 4 (1996): 13.

⁹⁸ Benedykt XVI, Encyklika o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie *Caritas in Veritate* (Watykan, 2009), nr 34.

“Community” and “Unity” in Chosen Areas of Social Life – the Experience of the Focolare Movement (Summary)

In the age of globalisation the changes of social life are characterised by a dynamic aspiration for democracy understood as a political system enabling individual citizens and all societies to participate in creating and respecting the common good. On the other hand they are characterised by a deep anthropological crisis. This crisis leads to a rapid people migration. Such migration change culture of the societies involved. Facing these facts we should ask a question about directions of upbringing and education which prepares young generations to live an active and responsible life in society. The author of this article presents experience of the Focolare Movement concerning its involvement in common good in the diverse cultural environments of different parts of the world. The crucial in this experience is the role of community either in forming pro-social attitude or in acting. On the basis of this experience the Movement of has developed a pedagogy of unity which is standing on the ground of relational and transcendental dimension of a human being and of the value of community as an upbringing environment. This pedagogy as well as pro-social activities of the Movement promotes the *culture of relationship* which underlines pedagogical value of dialogue, mutual respect and transcending ourselves in search to find good, truth and beauty in each human being. Pedagogy of unity as well as the experience of the Movement can be a valuable source of inspiration not only for Polish pedagogy but also for each personalistically oriented style of upbringing.

Key words: community; unity; pedagogy of unity; common good; Focolare Movement.

„Wspólnota” i „jedność” w wybranych obszarach życia społecznego – doświadczenie Ruchu Focolari (Streszczenie)

Przemiany życia społecznego epoki globalizacyjnej charakteryzuje z jednej strony dynamiczne dążenie do demokracji, którą postrzega się jako system polityczny umożliwiający aktywne uczestnictwo poszczególnych obywateli i całych społeczeństw w tworzeniu i poszanowaniu dobra wspólnego, a z drugiej – głęboki kryzys antropologiczny, który prowadzi do gwałtownych migracji ludów, co przemienia kulturowo całe społeczeństwa. Wobec takiej rzeczywistości istotnym jawi się pytanie o kierunek wychowania przygotowującego do aktywnego i odpowiedzialnego

życia w społeczeństwie. Autorka prezentuje doświadczenie Ruchu Focolari dotyczące jego zaangażowania na rzecz dobra wspólnego w różnych kręgach kulturowych na całym świecie. Kluczowa w tym doświadczeniu jest rola wspólnoty zarówno w działaniu, jak i formowaniu prospołecznych postaw u młodych pokoleń. W wypracowanej w Ruchu, na fundamencie tego doświadczenia, pedagogii jedności, podkreśla się relacyjny i transcendentny wymiar osoby ludzkiej oraz wartość wspólnoty jako środowiska wychowawczego. Promowana przez tę pedagogię oraz działania prospołeczne Ruchu „kultura relacji” wydobywa wychowawczą wartość dialogu, wzajemnego szacunku oraz transcendowania siebie w wysiłku poszukiwania dobra, prawdy i piękna w każdym człowieku. Pedagogia jedności oraz doświadczenie Ruchu mogą stanowić cenne źródło inspiracji także dla polskiej myśli pedagogicznej oraz dla każdego, personalistycznie zorientowanego, stylu wychowania.

Słowa kluczowe: wspólnota; jedność; dobro wspólne; pedagogia jedności, Ruch Focolari.

Bibliografia

- #SignUpForPeace. <http://focolare.pl/signupforpeace>.
- AMU – *Chi siamo*. <http://www.amu-it.eu/chi-siamo/storia/?lang=it>.
- Appuntamenti*. www.mdc-net.org.
- Araujo, Vera. „Antropologia i życie społeczne. Nowi ludzie”. *Nowe Miasto* 2–3 (2008): 96–99.
- Araujo, Vera. *La diffusione del Movimento nel sociale e la cultura del dare. Congresso degli aderenti 8–10 settembre 2000*. Archivio Movimento dei Focolari (Italia).
- Benedykt XVI. Encyklika o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie *Caritas in Veritate*. Watykan, 2009.
- Boudre, Andre. „Chiara Lubich; powszechne braterstwo”, tłum. Andrzej Cehak. *Nowe Miasto* 5–6 (1998): 27.
- Caso, Gianni. *Comunione e diritto*. Roma: Città Nuova Editrice, 2005.
- Caso, Gianni. *La parola e la giustizia*. Roma: Città Nuova Editrice, 2005.
- Coda, Piero. „Charyzmat i dzieło Boże”. W: Chiara Lubich, *Charyzmat jedności*, 10–23. Kraków: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo M, 2007.
- Cola, Silvano. „W stronę pełnego humanizmu. Nowe horyzonty w psychologii”. *Gen's* (PI) 3–4 (2008): 95–102.
- Colasanto, Michele, Gennaro Iorio. *Sette proposizioni sull'Homo Agapicus. Un progetto di ricerca per le scienze sociali. Seminario Internazionale, Castelgandol-*

- fo, 6–7 giugno 2008. <http://www.social-one.org/it/convegni/seminario-2015-lumsa.html>.
- Comunione e diritto*. <http://www.comunionediritto.org>.
- Congresso Internazionale: La realizzazione dell'individuo nella post-modernità il senso di sé e l'incontro con l'altro*, Castelgandolfo, 22–24 maggio 2008. <http://www.psy-com.org>.
- Cullman, Oscar. *Christ et les temps*. Paris-Neuchâtel: Delachaux & Niestlé, 1947.
- Cultura dell'unita*. <http://www.focolare.org>.
- Dubejko, Janusz. „Jedność w świecie medycyny”. *Nowe Miasto* 3 (2007): 11.
- Dzielo Maryi (Ruch Focolari), Statuty Generalne*, tłum. Ewa Spolińska, Lucia Abignente, Katarzyna Wasiutyńska.
- Educazione Unita – Chi siamo*. <http://www.eduforunity.org/chi-siamo/mission.html>.
- Etzoni, Amitai. „Wspólnota responsywna: perspektywa komunitariańska”. W: *Komunitarianie. Wybór tekstów*, wybór Paweł Śpiewak, tłum. Piotr Rymarczyk, Tadeusz Szubka, 190–200. Warszawa: Fundacja Aletheia, 2004.
- Fiorani, Luca. *Proceedings of the international meeting, Castel Gandolfo (Rome), 4–6 April 2014*. Roma: ENEA, 2014.
- Fondi, Enzo Maria, Michele Zanzucchi. *Un popolo nato dal Vangelo*. Roma: Città Nuova Editrice, 2003.
- Fratta, Anna. „Wzajemność w medycynie”. *Nowe Miasto* 3 (2007): 14–15.
- Giovani per un mondo unito – chi siamo*. <http://giovaniiperunmondounito.blogspot.it/p/spiegazione-dei-giovani-per-un-mondo.html>.
- Gocko, Jerzy. „Dobro wspólne”. W: *Wielka Encyklopedia Nauczania Jana Pawła II*, red. Andrzej Zwoliński, 247. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, 2014.
- Grochmal, Stanisław. *Paradygmat jedności w kontekście zarządzania organizacjami*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013.
- Guardini, Romano. *Bóg daleki – Bóg bliski*, tłum. Jan Koźbiał. Poznań: Wydawnictwo „W drodze”, 1991.
- Iniziative e progetti*. <http://www.mondounito.net>.
- Ionata, Pasquale. *Psicologia e Comunione: le radici, gli sviluppi e gli obiettivi. Congresso Internazionale: La realizzazione dell'individuo nella post-modernità, il senso di sé e l'incontro con l'altro*, Castelgandolfo, 22–24 maggio 2008: <http://www.psy-com.org>.
- Iorio, Gennaro. *Elementi di Sociologia dell'amore. La dimensione agapica nella società*. Roma: Citta Nuova Editrice, 2014.
- Jan Paweł II. Posynodalna adhortacji apostołska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie w dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II *Christi-fideles laici*. Rzym: 1988.

- Jan XXIII. Encyklika *Pacem in terris*. Rzym: Société d'Éditions Internationales, 1963.
- Katechizm Kościoła katolickiego*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1994.
- Kozubek, Mariola Teresa, Stanisław Grochmal. „Rodzina wspólnotą miłości w świetle pedagogii jedności Ruchu Focolari”. W: *Wokół rodziny. Wychowanie, kultura, społeczeństwo*, red. Andrzej Garbarz, Grzegorz Grzybek, 225–273. Rzeszów: Wydawnictwo i Drukarnia Diecezji Rzeszowskiej, 2011.
- Kozubek, Mariola Teresa. „Pedagog a wielokulturowość”. W: *Pedagog i pracownik socjalny wobec wyzwań współczesności*, red. Anna Błasiak, Ewa Dybowska, Norbert Pikuła, 89–110. Kraków: Akademia Ignacjanum, Wydawnictwo WAM, 2012.
- Kozubek, Mariola Teresa. „Sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu na temat Wychowania ‘Wspólnota jako wychowawca’ (*Convegno Internazionale sull’Educazione*), Castel Gandolfo, 31.03–2.04.2006 r.”. *Roczniki Nauk Społecznych KUL* 2 (2007): 188–191.
- Kozubek, Mariola Teresa. „Wspólnototwórczy wymiar wychowania integralnego według pedagogii jedności”. W: *Jaka rodzina takie społeczeństwo*, red. Mariola Teresa Kozubek, 276–296. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2012.
- Kozubek, Mariola Teresa. *Doświadczenie wspólnoty wychowawczej Ruchu Focolari jako podstawa pedagogii jedności*. Nieopublikowana rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Mariana Nowaka. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2009.
- L’amore al tempo della globalizzazione. Verso un nuovo concetto sociologico*, red. Araujo, Vera, Gennaro Iorio, Silvia Cataldi. Roma: Citta Nuova Editrice, 2015.
- Lubich, Chiara. „Braterstwo w polityce – do parlamentarzystów Katalonii”. *Nowe Miasto* 2 (2004): 15–18.
- Lubich, Chiara. „Braterstwo w polityce. Utopia czy konieczność”. *Nowe Miasto* 6 (2004): 5–10.
- Lubich, Chiara. „Jedyny Nauczyciel”. *Nowe Miasto* 5 (1996): 6–8.
- Lubich, Chiara. „Przemówienie doktora honoris causa, Katolicki Uniwersytet Lubelski, 18 czerwca 1996”, *Nowe Miasto* 4 (1996): 13.
- Lubich, Chiara. „Unità e comunità. La comunità cristiana”, *Fides*, ottobre 1948: 4.
- Lubich, Chiara. *Agli interni della Polonia, Russia e Lituania, Risposte alle domande, Varsavia 5.03.2000*. Archiwum Ruchu Focolari (PI).
- Lubich, Chiara. *Charyzmat jedności*. Kraków: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo M, 2007.
- Lubich, Chiara. *Collegamento CH: Già e non ancora*. Archivio Movimento dei Focolari (Italia).

- Lubich, Chiara. *Colloqui con i gen. Anni 1970/1974*. Roma: Città Nuova Editrice, 1975.
- Lubich, Chiara. *Colloqui con i gen. Anni 1975/2000*. Roma: Città Nuova Editrice, 2000.
- Lubich, Chiara. *Duchowość jedności nową drogą*. Kraków: Fundacja Mariapoli, 2004.
- Lubich, Chiara. *Tutti uno. Scritti spirituali /3*. Roma: Città Nuova Editrice, 1989.
- Lubich, Chiara. *Tylko jedno*. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1986.
- Mikołajewska, Barbara. *Zjawisko wspólnoty (Wybór tekstów)*. New Haven, CT, USA: The Lintons' Video Press, 1999.
- Miś, Andrzej. *Filozofia współczesna. Główne nurty*. Warszawa: WN Scholar, 2000.
- Moriconi, Claudio, Dell'Erba Ramiro. *Bio-inspired Robotics Proceedings of the Conference-Workshop Frascati, 14–15 May 2014*. Roma: ENEA, 2014.
- Movimento dei Focolari, Cultura*. <http://www.focolare.org/in-dialogo/cultura/>.
- New Humanity*. <http://www.new-humanity.org/it/>.
- Nicosia, Aurora. „Hanno lasciato impronta”. *Città Nuova* 11 (2002): 8–15.
- Nicosia, Aurora. „Jedna idea – wiele projektów”. *Nowe Miasto* 3 (2007): 18–19.
- Nowak, Marian. „Pedagogika personalistyczna”. W: *Pedagogika*, red. Zbigniew Kwieciński, Bogusław Śliwerski, 232–247. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005.
- Olbrycht, Katarzyna. „Co może odnaleźć pedagog w zbiorze tekstów *Charyzmat jedności* Chiary Lubich”. *Nowe Miasto* 2–3 (2008): 168.
- Olbrycht, Katarzyna. „Kształcenie do wspólnotowości – wśród funkcji współczesnej szkoły”. W: *Przemiany społeczno-cywilizacyjne i edukacja szkolna*, red. Tadeusz Lewowicki, Alina Szczurek-Boruta, Barbara Grabowska, 121–135. Cieszyn–Warszawa–Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2005.
- Pedagogia di comunione e Metodo Agazzi. Atti del Corso di specializzazione biennale sulla Pedagogia di comunione e il Metodo Agazzi*. Facoltà di Zagabria, 2012.
- Psicologia e Comunione*. <http://www.psy-com.org>.
- Quartana, Marielle Pino. „Presenza nel sociale del Movimento Umanità Nuova”. W: Fabio Ciardi, *L'avete fatto a me. Le sfide sociali e i religiosi*, 143–149. Roma: Città Nuova Editrice, 1996.
- Ratzinger, Joseph. „Ruchy kościelne i ich teologiczne miejsce”. *Communio* 6 (1999): 78–102.
- Rossé, Gerard. „Duchowość komunii a testament Jezusa”. W: Chiara Lubich, Gerard Rossé, Piero Coda, Giuseppe Maria Zanghi, *W świetle Idealu jedności. Patrzyć na wszystkie kwiaty*. Wybór tekstów teologicznych z dwumiesięcznika *Nuova Umanità*, 29–47. Kraków: Fundacja Mariapoli, 1996.

- Sobór Watykański II. Konstytucja dogmatyczna o Kościele w świecie współczesnym *Lumen Gentium*. Watykan: 1966.
- Sorgi, Tommaso. *Costruire il sociale*. Roma: Città Nuova Editrice, 1998.
- Tens. Run4unity*. <http://www.run4unity.net/2016/>.
- Torno, Armando. *Chiara Lubich. Życie i dzieło*, tłum. Krystyna Kozak. Poznań–Warszawa: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo Święty Wojciech, 2013.
- Von Balthasar, Hans Urs. „Communio – ein Programm”. *Communio* 1 (1972): 4–17.
- Wojtyła, Karol. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. Tadeusz Styczeń, Wojciech Chudy, Tadeusz Gałkowski i in.. Lublin: TN KUL, 1994.
- Zambrano, Maria. *Persona e democrazia*. Milano: Mondadori, 2000.
- Zanghi, Giuseppe Maria. *Nocte della cultura europea. Agonia della terra del tramonto?* Roma: Città Nuova, 2007.
- Zanzucchi, Michele. „Già e non ancora. Il dialogo della vita”. *Città Nuova* 9 (1997): 28–31.
- Zimmermann, Maria, Michele Arakaki. „African Cafè in Giappone”. *Mariapoli* 12 (2002): 28–29.